

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

KURMAN'IN VADISI / KURMAN JYLGA (1958)

Kasımalı Bayalınov (1902-1979)

Kaynak:

Kasymaly Bayalınov. *Collection of Works*. Volume IV. Edited by N. Yysaeva. – Bishkek: Imak-Offset, 2015. – 496 pages. – (Reader's Bookshelf Series).

GENEL BAKIS

Yazar Kırgız yazar Kasımalı Bayalınov, 25 Eylül 1902'de Issık Göl bölgesinin Kok-Moynok köyünde varlıklı bir ailede doğmuştur. Küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiş ve akrabaları tarafından yetiştirilmiştir. 1916 yılındaki Urkun sırasında, 14 yaşındayken halkıyla birlikte Çin'e sığınmak zorunda kalmıştır.

October Revolution sonrasında ülkesine dönmüş; hizmetçilik, aşçı yardımcılığı ve eczane yardımcılığı gibi çeşitli işlerde çalışmıştır. 1919 yılında Komsomol'a katılmış ve Taşkent'te eğitim görmüştür.

Daha sonra önemli bir edebî şahsiyet hâline geldi; 1939 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'ne katıldı ve çeşitli dönemlerde Kırgız Yazarlar Birliği'ne başkanlık etti.

Aynı zamanda dil ve edebiyat alanında araştırmacı olarak da faaliyet göstermiştir.

Ünlü hikâyesi (novella) *Hacer* (Ajar, 1926), Kırgız halkının zorlu tarihsel süreçlerde yaşadığı sıkıntıları ele almakta ve Kırgız nesrinin temel eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Son otobiyografik eseri *Bolşeviklere Katılıyorum* (Bolshevikterge jazylam), yazarın yaşamını, düşüncelerini ve ülkesine olan bağlılığını yansıtmaktadır.

1929–1940 yılları arasında Sovyet dönemindeki yeni Kırgız yaşamını konu alan eserler kaleme almış; bunlar arasında *Murat* ve *Mutlu Çoban* (Baktyluu jylykchy) öne çıkmaktadır. Savaş temalı eserler dizisi *Ateş İçinde* (Ot ichinde) ise savaş deneyimlerine odaklanmaktadır.

1948 yılında yayımlanan *Bay Poynton'a Bazı Öneriler* (Poynton myrzaga ayrym sunushtar) adlı makalesinde, SSCB'de ulusal kültürlerin gelişimini savunmuştur.

Kurman Vadisi (Kurman oroonu, 1958) adlı eseri, 1916 ayaklanmasından bir kesiti yansıtmaktadır.

Kardeşlik (Boordoshtor, 1962), *Issık Göl Kıyılarında* (Kol boyunda, 1947) ve *Murat* (1929) gibi önemli eserleri, Kırgız kültürel ve manevi yaşamında önemli bir yer tutmaktadır.

Kariyerinin son dönemlerinde Kırgız edebiyatının ilk profesyonel çevirmenlerinden biri olmuştur. Maxim Gorky ve Alexander Pushkin gibi yazarların eserlerini Kırgızcaya kazandırmış; bunlar arasında *Makar Çudra*, *Kafkas Esiri*, *Ruslan ile Lyudmila* ve *Yevgeni Onegin* bulunmaktadır. Kendi eserleri de birçok dile çevrilmiştir.

1968 yılında “Kırgızistan Halk Yazarı” unvanına layık görülmüştür. Bişkek'teki önemli kütüphanelerden biri onun adını taşımakta olup, bu durum onun Kırgız kültürü ve edebiyatına yaptığı kalıcı katkının bir göstergesidir.

Kasımalı Bayalınov, 3 Ekim 1979'da 77 yaşında vefat etmiştir.

Eser 1958 yılında yazılıp 1960 yılında yayımlanan *Kurman'ın Vadisi* adlı novella, Sovyet döneminin toplumcu gerçekçilik ilkelerini yansıtır. Eser, Sovyet yönetimini doğrudan övmeyi. Bunun yerine eski feodal sistemi eleştirir ve adaletsizlik ile sınıf baskısını ortaya koyar. Zengin yöneticiler yozlaşmış olarak tasvir edilirken, Kurman ve Aysuluu adalet, eğitim ve direnişi temsil eder. Bu yönüyle eser, feodalizmi reddederek ve toplumsal ilerlemeyi vurgulayarak Sovyet ideolojisini dolaylı biçimde destekler.

Arka Plan Kırgız kültüründe yaygın olarak bilinen “Suluu kyz, kuluk at jana algyr kush eldin bailygy” atasözü, “Güzel kız, yarış atı ve iyi bir av kuşu milletin zenginliğidir.” şeklinde çevrilebilir. Bu ifade, göçebe Kırgız toplumunun değerler sistemini yansıtan sembolik bir anlatıdır. Söz konusu değerler sistemi

içerisinde ahlaki bütünlük, estetik güzellik, fiziksel güç ve bireysel yetkinlik, maddi servetten daha üstün kabul edilmiştir.

Kurman'ın Vadisi adlı eserde bu kültürel paradigma, karakterler ve olay örgüsü aracılığıyla somutlaştırılmaktadır. Aysuluu figürü, "suluu kyz" kavramının temsili olarak yalnızca fiziksel güzelliğiyle değil; aynı zamanda eğitimi, entelektüel birikimi, cesareti ve ahlaki duruşuyla ön plana çıkar. Pasif bir kadın karakter olmaktan ziyade, toplumsal baskıya karşı direnişi ve özne olma bilinciyle onurun sembolü hâline gelir. Onun trajik kaderi, güzellik ve erdemin güç odaklı ve ataerkil bir toplumsal düzende nasıl hem yüceltilen hem de tehdit edilen unsurlar olduğunu göstermektedir.

Toru Kaşka ise "kuluk at"ın, yani yarış atının simgesel karşılığıdır. Göçebe Kırgız yaşam biçiminde at, yalnızca ekonomik bir varlık değil; aynı zamanda özgürlüğün, hareketliliğin ve toplumsal statünün göstergesidir. Kurman'a babasından miras kalan Toru Kaşka, bireysel kimliğin ve onurun devamlılığını temsil eder. Mirzabek'in bu ata sahip olma isteği, basit bir mülkiyet talebinden ziyade, iktidar ve tahakküm kurma arzusunun göstergesidir.

Av köpeği Colbors ve atasözünde yer alan av kuşu imgesi ise "algyr kush" kavramıyla ilişkilidir. Kırgız kültüründe özellikle kartalla avlanma geleneği, doğayla kurulan simbiyotik ilişkinin ve bireysel ustalığın bir göstergesi olarak değerlendirilir. Bu bağlamda Kurman'ın avcılık becerisi ve hayvanlarıyla kurduğu güçlü bağ, onun kültürel mirasa bağlılığını ve doğayla uyumlu yaşam anlayışını yansıtmaktadır.

Eserde atasözünde ifade edilen "milli zenginlik" kavramı trajik bir bağlamda yeniden yorumlanmaktadır. Toplumun gerçek zenginliği olarak görülen gençlik, erdem ve asalete yönelik değerler; adaletsizlik, açgözlülük ve iktidar hırsı tarafından tahrip edilmektedir. Kurman'ın ölümü, Aysuluu'nun sürgüne zorlanması ve Toru Kaşka'nın sembolik bir kayıp hâline gelmesi, bu çözümlenin göstergeleridir. Dolayısıyla eser, toplumun kendi asli değerlerini koruyamadığı durumda yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda ahlaki ve kültürel temelini de yitireceğini ileri sürmektedir.

KIŞILAR

Kurman – Başkahraman; avcı Çortek'in oğlu
Aysuluu – Kurman'ın sevdiği; eğitilmiş kadın
Cumagül – Postacı ve anlatıcı; Kurman'ın koruyucusu
Çortek – Kurman'ın babası; avcı
Altynay – Kurman'ın annesi
Mirzabek – Koyun zengini
Alangöz – Mirzabek'in destekçisi
Borbuk Molla – Din adamı
Kerimbek – Aysuluu'nun babası
Otuñçu (Muradıl) – Mirzabek'in hizmetkârı; olayların tanığı
Toru Kaşka – Kurman'ın atı
Colbors – Kurman'ın köpeği

ÖZET

Kurman'ın Vadisi, Kırgız dağlarında geçen trajik ve etkileyici bir hikâyedir. Anlatıcı, kışın yaptığı bir yolculuk sırasında yaşlı postacı Cumagül'ün anıları aracılığıyla bu öyküyü aktarır.

Hikâye, sert ve donmuş kış manzarası ile yazın yemyeşil ve canlı yaylaları arasındaki karşıtlıkla başlar. Yolculuk sırasında Cumagül, Kurman adlı cesur bir gencin trajik hayat hikâyesini anlatır.

Yoksul bir avcı olan Çortek'in oğlu Kurman, güçlü, zeki ve korkusuz bir genç olarak yetişir. Köydeki pek çok kişiden farklı olarak cehaleti ve adaletsizliği sorgular. Sahtekâr mollaya karşı çıkar, ilerici bir öğretmenden eğitim alır ve özellikle sadık atı Toru Kaşka ile av köpeği Colbors sayesinde cesareti, dürüstlüğü ve yetenekleriyle tanınır.

Kurman, eğitilmiş ve güçlü karakterli bir genç kadın olan Aysuluu'ya âşık olur. Ancak açgözlü ve nüfuzlu zengin Mirzabek hem Kurman'ın atını hem de Aysuluu'yu ister. Kurman boyun eğmeyi reddedince adalet ile zulüm arasında bir çatışma başlar.

Köy halkının desteğine rağmen Mirzabek ve adamları Kurman'a tuzak kurar. Sonunda Kurman pusuya düşürülerek öldürülür. Köy büyük bir yasa boğulur. Cumagül ise haksız yere suçlanır, fakat gerçek ortaya çıkınca aklanır.

Yıkılmış olmasına rağmen cesaretini kaybetmeyen Aysuluu intikam alır. Gece kılığına girerek düşmanlarını korkutur ve yaralar. Mirzabek ağır yaralanır, Alangöz ise suçunu itiraf ederek ölür ve böylece adalet yerini bulmaya başlar. Daha sonra Aysuluu, Kurman'ın atı ve köpeğiyle köyden ayrılır. Söylentilere göre, II. Dünya Savaşı'nda savaşırken hayatını kaybeder.

OLAYLAR

Yaylalarda Bir Kış Günü Soğuk bir kış gününde anlatıcı, yaşlı bir postacıyla birlikte dağlardaki çobanlara doğru yola çıkar. Hava serttir; dondurucu rüzgâr ve kar her yanı kaplamıştır. Postacı güçlü bir ata biner ve deri çantasında gazeteler taşır. Yolculuk, aynı yaylalarda geçen yaz günlerini hatırlatır. Yazın yaylalar yemyeşildir; çiçekler, dereler, kuşlar ve böceklerle doludur. Hayvanlar semirir, çobanlar mutludur; konuklarını kımız ve kuzu etiyle büyük bir konukseverlikle ağırlar.

Postacının Yolculuğu ve Kayıp Oğul At sırtında ilerlerken anlatıcı, ülkesindeki gelişmeleri düşünür: modern şehirler, köyler, yollar, araçlar ve uçaklar. Onu sevindiren yalnızca bu ilerlemeler değildir; yaşlı bir postacının taşıdığı gazetelerin sıradan çobanlara ulaşması ve onların artık dünya haberlerini ve yerel gelişmeleri konuşuyor olması da onu mutlu eder. Cumagul adındaki postacı, trajik geçmişini anlatır. 1916 Kırgız ayaklanması sırasında Çin'e kaçarken tek oğlunu ve karısını kaybetmiştir. Yıllarca süren zorluk ve emeğin ardından sonunda yurduna döner ve kayıp oğlunu bulur; sanki yeniden hayata dönmüş gibi hisseder. Artık köy postacısı olarak çalışmakta, kolektif çiftliğe ve topluma katkıda bulunmaktadır.

Dağ Yolundaki Hatıralar Anlatıcı, yüksek dağ yaylalarında geçirdiği bir yaz mevsiminde Aziz ve postacı babası Cumagul ile tanışmasını hatırlar. Çobanları ziyaret etmiş, kımız içmiş ve geleneksel bir ortamda vakit geçirmişlerdir. O günlerden bir anı zihninde canlanır: İki aygırın kavgası... Atlar, bir çoban onları kementle ayırana dek neredeyse çitleri parçalayacak kadar şiddetli dövüşmüşlerdir. Düşüncelere dalan anlatıcı yolda geride kalır. Cumagul, kolektif çiftlik koyunlarının kışladığı Kurman Vadisi'ne yaklaştıklarını hatırlatarak onu acele etmesi için çağırır. Yolculuk; anılarla ve kırsal yaşamın sessiz ritmiyle dolu, tanıdık dağ patikalarında devam eder.

Cumagul Kurman Vadisi'nin Hikâyesini Anlatıyor Anlatıcı, "Kurman Vadisi"nin tüm hikâyesini geçen yıl Cumagul'dan dinlediğini hatırlar. Bu vadiyi daha önce ziyaret etmediği için pişmanlık duyar. Cumagul Kurman Vadisi'nden bahsedince, o hikâyenin anısı yeniden canlanır. Bu tür öyküler sadece Kırgız edebiyatında değil, diğer Orta Asya halklarının edebiyatında da karşımıza çıkar. Anlatıcı; zorlu geçmişin anısını yaşatmak, eski zamanların bir tablosunu çizmek ve gelecek nesillere bir ders ve hatırlatıcı olarak aktarmak amacıyla yaşlı adamın hikâyesini okurlarla paylaşmaya karar verir.

Kurman'ın Trajik Hayatı Yaşlı Cumagul, bir zamanlar anlatmaktan kaçındığı acı dolu bir hikâyeye başlar. Bu olayları hatırlamak, hayatının üzerine ağır ve karanlık bir bulut çökmüş gibi hissetmesine neden olur; ancak günümüzün huzurlu dünyası ona bir nebze teselli ve umut vermektedir. Geçmişten gelen güçlü ve yakışıklı bir genç olan Kurman'dan bahseder. Kurman, dağlarda tek başına büyümüş, cesur ve hür bir gençtir. Ne zorluktan ne de ölümden korkmuştur. Cumagul, bu özgürlüğün onun korkusuz karakterini şekillendirip şekillendirmediğini merak eder. Kurman, eski zamanlarda özgürce yaşayamayan ve sevdiklerini seçme hakkı olmayan gençlerin trajik kaderini temsil etmektedir.

Kurman'ın Çocukluğu Kurman, Çortek adında yoksul bir avcı ile eşi Altınay'ın hayatta kalan tek oğluydu. Dağlarda yaşıyorlardı; Çortek hayvan avlayarak zorlu bir hayatı sürdürüyordu. Eğitimsiz olmasına rağmen Çortek bilge bir adamdı. Oğlunun daha iyi bir geleceği olsun diye onu köydeki bir hocaya okumaya gönderdi. O sırada Kurman yaklaşık on yaşındaydı; sakin, zeki ve iyi yürekliydi. Cumagul, Kurman'ı atları seven ve neşeyle ata binen neşeli bir çocuk olarak tanırdı. Köydeki insanlar onun cesur ve güçlü bir adam olacağına inanıyordu.

Kurman'ın Zorlu Okul Günleri Kışın Kurman, diğer çocuklarla birlikte Borbuk Molla'nın okulunda ders görüyordu. Babası Çortek, oğlunun eğitimine yardımcı olacağını düşünerek düzenli olarak av eti getiriyordu. Ancak hocanın asıl ilgisi Kurman'ı öğretmek değil, getirilen yiyeceklerdi. Kurman her gün eve üzgün ve

sessiz dönüyor, giderek zayıflıyor ve güçsüzleşiyordu. Yazar, ona kötü davranıldığından şüpheleniyordu ancak o dönemde tam gerçeği anlayamıyordu. Bir gün Kurman eve yaralı döndü; parmağı sarılıydı ve elleri nasır tutmuş, yıpranmıştı. Sorulduğunda sessiz kaldı; bu durum okuldaki hayatının ne kadar zor ve haksız olduğunu gösteriyordu.

Kurman'ın Eğitimi ve Gelişimi Kurman, yoksul çocukların eğitime ihtiyacı olmadığını düşünen ve onları okutmak yerine çalıştıran Borbuk Molla'nın haksızlıklarına sessizce boyun eğiyordu. Ancak cesur bir adam olan babası Çortek gerçeği öğrenince öfkeleni ve Kurman'ı medreseden aldı. Bir süre sonra köye Almatı'dan Abdurrahman adında nazik ve genç bir öğretmen geldi ve çocuklara düzgün bir eğitim vermeye başladı. Kurman'ın ailesi başlangıçta tereddüt etse de Cumagül, eğitimi bir kez daha denemeleri için onları ikna etti. Kurman, Cumagül'un yanında kalarak derslerine devam etti. Ne kadar zeki ve çabuk öğrenen bir çocuk olduğunu kısa sürede kanıtladı; akıcı bir şekilde okuma yazma öğrenerek eski medresede aldığından çok daha ileri bir seviyeye ulaştı.

Kurman'ın Mollaya Meydan Okuyuşu Molla; halkı yanlış yönlendiren, insanların yardımları ve cenaze törenlerinden geçinen sert ve dürüst olmayan bir adamdı. Depremi, dünyanın devasa bir öküzün boynuzları üzerinde durduğu ve hayvan boynuzlarını oynattığında yerin sarsıldığı hikâyesiyle açıklıyordu. İnsanlar ona inanıp inanmamak konusunda kararsız kalarak şaşkınlık içinde dinlerlerdi. 1911 yılında büyük bir yıkıma yol açan şiddetli bir deprem sırasında Kurman, beklenmedik bir şekilde kalabalığın önünde mollaya meydan okudu. Devasa yeryüzünün nasıl bir öküz tarafından taşınabileceğini ve bunun nasıl bir yaratık olduğunu sordu. Bu soru herkesi şoke etti ve molların asılsız öğretilerini halkın gözünde açığa çıkardı.

Deprem Tartışması Bir depremin ardından molla, köylülere dünyanın devasa bir öküz tarafından taşındığını, bu öküzün bir kaplumbağa tarafından desteklendiğini, hatta kara böcek ve sivrisinek gibi küçük canlıların bile dünyayı ayakta tutmaya yardım ettiğini anlattı. İnsanlar şaşkınlık içinde dinlerken Kurman sakin bir tavırla bu düşüncüyü sorguladı. Öküzü kimin desteklediğini, kaplumbağayı neyin tuttuğunu ve bu kadar küçük böceklerin koca bir dünyayı nasıl taşıyabileceğini sordu. Kurman'ın bu mantıklı soruları kalabalığı güldürdü ve anlatılan hikâyenin ne kadar tutarsız olduğunu ortaya çıkardı. Molla bu duruma çok öfkelenerek Kurman'ın gitmesini emretti; ancak Kurman herkesin önünde hakikati savunmaya devam ederek asılsız açıklamaları reddetti.

Kurman, Yeni Öğretmen ve Çatışma Kurman, eğer daha uzun yaşasaydı büyük bir halk kahramanı olabilecek kadar zeki ve cesur bir çocuktı. Ne yazık ki ömrü kısa sürdü ve aniden sönen bir ateş gibi aramızdan ayrıldı. Onun başına gelenlerden sorumlu olanlardan biri de Kurman'dan hiç hoşlanmayan ve onu kendisine düşman olarak gören Borbuk Molla'ydı. Molla aynı zamanda çocuklara düzgün bir eğitim veren, onlara kısa sürede okuma yazma öğreten yeni öğretmen Abdurrahman'a da karşıydı. Abdurrahman'ın başarısı sayesinde köylüler artık mollaya değil, öğretmene saygı duymaya başlamışlardı. Kendi konumunun sarsıldığını hisseden Borbuk, öğretmene asılsız iftiralar attı; bunun üzerine yetkililer Abdurrahman'ı köyden uzaklaştırdı ve çocuklar bir kez daha düzgün bir eğitimden mahrum kaldı.

Mırzabek ve Yoksul İşçiler Zengin ve kibirli Mırzabek, çok sayıda koyunu ve atı olmasına rağmen hep daha fazlasını isteyen açgözlü bir adamdı. Onun yanında iki işçi vardı: Kerimbek ve Otunçu (gerçek adı Muradıl). Kerimbek, yıl boyunca atlara bakmasına rağmen fakir yaşar, iyi giyinemezdi. Otunçu ise sürekli odun taşıdığı için bu adla anılırdı; o ise kaderine razı, sessiz ve iyi kalpli bir insandı. Kerimbek ise daha iyi bir hayat hayal ederdi. Bir gün umudunu kaybedip ailesiyle birlikte Tokmok şehrine göç etti.

Çortek'in Hayatı Mırzabek'in çevresinde acımasız ve tehlikeli adamlar vardı; bunların başında da para için herkese ihanet edebilecek olan Alangöz geliyordu. Alangöz, bir keresinde öğretmen Abdurrahman hakkında şehre asılsız ihbarlar göndermiş, köye askerlerle birlikte geri dönmüş ve öğretmenin tutuklanıp götürülmesine sebep olmuştu. Köyün en fakir adamı ise Kurman'ın babası Çortek'ti. Sadece yaşlı bir atı vardı ve oldukça mütevazı bir hayat sürüyordu. Bir keresinde, gelecekte güçleneceğini umarak yaşlı atını genç bir tayla takas etmişti. Çortek'in ayrıca, yarı kurt olduğuna inanılan Kumayık adında sadık bir köpeği vardı. Bu köpekten "Colbors" adında bir yavru doğmuştu. Çortek onları canı gibi seviyor ve kendi hâlinde bir dağ avcısı olarak yaşamına devam ediyordu.

Kurman'ın Zeki Dersleri Kurman okuldan ayrılıp evine döndüğünde, tek servetleri hayvanları olan ailesi Çortek ve Altynay'a yardım etti. Ayrıca onlara baktı ve sık sık babasıyla birlikte ava çıktı. Cumagul ve eşi Kurman'ı kendi çocukları gibi gördüler ve daha sonra Çortek'in evine yakın bir yere taşındılar. Kurman zamanının çoğunu sabırla ve özenle genç bir atı ve bir yavru köpeği eğiterek geçirdi.

Bir gün, alışlagelmiş çağırma yöntemi yerine ısıklıla tayını çağırmanın alışılmadık bir yolunu gösterdi. Neden böyle yaptığını soranlara Kurman, hayvanı yeni bir yöntemle eğittiğini ve bunun onun zekâsını ve yaratıcılığını gösterdiğini açıkladı.

Kurman'ın Atı ve Yarış Çortek, "Yavruyken ne öğretilirse hayvan ona alışır" derdi. Kurman da tayını ve köpeğini sabırla eğitti. Hayvanlar ona çok bağlandı, hep onunla büyüdü. Köpek onu korur, tay ise onunla birlikte otlardı. İki yıl sonra tay güçlü ve güzel bir at oldu. Herkes onun ileride iyi bir yarış atı olacağını söylüyordu. Kurman da bunu çok istiyordu. Bir düğünde at yarışı düzenlendi. Kurman tayını da yarışa soktu. Yarış başladığında atı diğer atları geçerek öne çıktı. Halk çok şaşırdı ve sevindi. Kurman'ın atı yarışı kazandı ve herkes onu alkışladı.

Kurman'ın Zaferi ve Çortek'in Endişesi At yarışında Kurman'ın genç atı büyük bir güç ve hız gösterdi. Nefesini düzenleyerek, güçlü adımlarla koştu ve sanki yeniden yarışacakmış gibi dinç göründü. Kalabalık, böyle güzel ve hızlı bir atın nadir olduğunu söyledi. Kurman birinci oldu ve para ile birlikte sevinçle eve döndüler. Kurman heyecanla içeri koşarak babası Çortek'e zaferi anlatmak istedi. Ancak Çortek sadece sevinmedi. Kıskançlık, düşmanlık ve olası zararlar konusunda endişelendi. Özellikle yoksulların başarısının güçlü kişilerde rahatsızlık yaratabileceğini düşündü.

Çortek'in Son Günleri Kış yaklaşıncı Çortek, her zamanki gibi dağlardaki kışlağına göç etti. Cumagul ise nehir kenarında kaldı, fakat ara sıra onları ziyaret etmeye devam etti. Kurman da zaman zaman genç atı için yem ve ot almak üzere yanlarına uğradı. Bahar yaklaşıırken Çortek, soğukta ava çıkması nedeniyle hastalandı. Eskiden güçlü ve sağlıklı olan bu adam artık zayıf düşmüş, sürekli öksürüyor ve yatağa bağımlı hâle gelmişti. Sık sık Kurman'ı soruyor, sonunun yaklaştığını hissediyordu. En çok eşi Altynay ve oğlu Kurman için endişeleniyordu. Cumagul onu teselli etmeye çalışsa da Çortek, iyileşmeyeceğine inanıyor ve ölümün yaklaştığını kabulleniyordu.

Çortek'in Son Vasiyeti Çortek, sadece Cumagul'e güvenebileceğini, eşi Altynay ve oğlu Kurman'a onun bakmasını istediğini söyledi. Cumagul onları koruyacağına ve Kurman'ı kendi oğlu gibi büyüteceğine söz verdi. Ölmeden önce Kurman'ı yanına çağırıp ve son vasiyetini anlattı. Büyük bir malı olmadığını, sadece "Colbors" adlı bir atı ve babasından kalan eski bir tüfeği olduğunu söyledi. Kurman'a bunları korumasını ve atalarının yolunda cesur bir insan olmasını istedi. Bir ay sonra Çortek öldü ve son isteği üzerine dağ yamacına gömüldü.

Kurman'ın Avcılığı Yıllar geçti ve Kurman güçlü bir genç oldu. Atı ve av köpeği Colbors çok iyi yetişmişti. Köpek her emre uyuyor, neredeyse insan gibi davranıyordu. Kurman artık cesur bir avcı gibi görünüyordu. Bir sonbahar günü Cumagul'u yanına alarak ava çıktı. Dağlarda uzun süre ilerlediler ama başlangıçta hiç hayvan görmediler. Akşamüstü bir grup geyik buldular. Kurman sessizce kayaların arkasından yaklaşarak saldırmaya hazırlandı. Köpeği de onun hareketlerini aynen taklit ediyordu. Cumagul, Kurman'ın becerisine, gücüne ve köpeğiyle olan güçlü bağa hayran kaldı.

Colbors'ın Kayboluşu ve Dönüşü Cumagul, Kurman'ın eğitilmiş köpeği Colbors ile avlanmasını izler. Kurman ateş edince yaralı bir geyik kaçır ve Yolbars onu kovalar. Gece olur ve köpek kaybolur. Cumagul endişelenir ve Kurman'ı suçlar. Kurman ise sakin kalır ve köpeğini çağırmaya devam eder. Uzun ve sessiz bir geceden sonra Yolbars yorgun, yaralı ve patileri kan içinde geri döner. İkisi de çok sevinir. Kurman sadık köpeğini kucaklar. Bu olay, Kurman ile hayvanı arasındaki güçlü bağı gösterir.

Colbors'un Avı Cumagul ve Kurman, yaralı geyiği kovalayan Colbors'u takip ettiler. Köpek onları dağlar, vadiler ve taşlık yollardan geçirdi. Sonunda mücadelenin yaşandığı yere ulaşılar. Bir kayanın yanında büyük bir geyik ölü halde yatıyordu; vücudu ısırık izleriyle dolu ve kan içindeydi. Yer, verilen mücadelenin

izleriyle altüst olmuştu. Colbors'un uzun bir kovalamacanın ardından geyiği yakalayıp öldürdüğü anlaşılıyordu. Köpek yorgundu ama gururlu bir şekilde dinleniyordu. Ona et verdiler ve avladıkları hayvanla birlikte eve döndüler.

Kurman Yarışı Kazandı Köyde bir şenlik sırasında Kurman, Toru Kaşka adlı atıyla yarışa katıldı. Anlatıcı endişeyle onu izledi. Yarış başlayınca toz bulutu yükseldi ve atlar hızla koştu. İlk başta zenginlerin atlarının kazanacağı düşünöldü. Ancak Kurman'ın atı aniden tozların içinden çıkarak hepsini geçti. Kalabalık onun adını bağırmaya başladı. Kurman herkesi şaşırtarak yarışı kazandı. Büyük ödöl olarak elli koyun ve para aldı. Cumagul büyük sevinç yaşadı ama ödölü Kurman ile adil şekilde paylaşmayı düşündü.

Kurman'ın Onuru ve Ehlileşmiş Atı Kurman, yarış ödöllerinin tamamını halka dağıtmasını söyledi çünkü ona göre şan ve saygı paradan daha değerliydi. Cumagul her şeyi adil şekilde paylaştırdı. Şenlikten sonra bir genç Toru Kaşka'ya binmek istedi ama at onu ısırp kaçtı ve ortalık karıştı. Daha sonra Kurman ısıık çalarak atı durdurdu. Taylıktan beri eğitilen at, onu hemen dinledi. Kalabalık çok şaşırdı ve Kurman'ı övdü. Atın, sahibini tanıyan efsanevi bir hayvan gibi olduğı söylendi.

Kurman'ın Atına Göz Dikilmesi Ertesi gün Mirzabek, adamlarıyla birlikte Cumagul ve Kurman'a yetiştı. Yarışta atı geri kalmıştı ve bundan dolayı gururu kırılmıştı. Güçlü bir at arıyordu ve gözü Kurman'ın toru kaşkasına takılmıştı. Kibirlene kibirlene Cumagul'den atı istedi, parasını vereceğini söyledi. Cumagul kararsız kaldı çünkü bu at Kurman'ın babasından kalan tek emanetti. Borbuk Molla ve diğerleri Mirzabek'i destekleyerek baskı yaptılar, atı kötülediler. Cumagul ise içten içe öfkelenđi ama yine de "Bu at satılmaz, babadan kalmaz" diyerek vermeyi reddetti. Kurman'ın hakkını korumaya çalıştı.

Kurman Atını Satmayı Reddeder Kurman önde çocuklarla giderken Alangöz, Mirzabek'in onun atını istediğini söyledi. Kurman'ı atı satmaya ikna etmeye çalıştılar, fakat Kurman kesin bir dille reddetti. Atının kendisine babasından kalan tek emanet olduğunu ve asla satamayacağını söyledi. Borbuk Molla da onu zorlamaya devam etti, ancak Kurman cesurca cevap vererek babasının hatırasını savundu. Mirzabek öfkelenđi, Kurman'a hakaret etti ve bıçak çekerek tehdit etti. Ortam bir anda gerildi. Kurman ise atının üzerinde sakin ve kararlı kaldı. Cumagul araya girerek Kurman'ı uzaklaştırdı ve büyük bir kavganın çıkmasını önledi.

Kurman ve Aysuluu Bahar güneşli ve canlı gelmişti, dağlar ile köy yemyeşil olmuştu. Cumagul, Kurman'ı ve annesi Altynay'ı dağdan aşağıya köye getirdi. Köyde hayat canlanmış, süt ve yoğurt bol olmuştu. Altynay artık zayıf ve hastaydı, eşinin Kurman'ı evlendirme isteğini sık sık hatırlıyordu. Bir gün Cumagul'den, ölmenden önce oğluna iyi bir kız bulunmasını istedi. Cumagul köyden birçok uygun kız saydı ama Kurman hiçbirini beğenmedi. Sessizce düşündü. Sonunda gülümseyerek sevdiği kızın Aysuluu olduğunu söyledi ve herkesi şaşırttı.

Kerimbek'in Zor Hayatı ve Aysuluu'nun Gelişi Kerimbek daha iyi bir hayat aramak için Tokmok'a göç etti, fakat uzun süre ondan haber alınamadı. Sonradan Kara-Konguz'da bataklık alanlarda Çinli bir çiftlik sahibine çalıştığı ortaya çıktı. Bu yerler Şor-Döbö ve Kroit-Kamış diye anılıyordu. Hayat çok zordu, eşi Ayjan hastalandı. Yıllarca çok düşük ücretle geçim savaşı verdiler. Yegor adlı Rus işçi daha sonra onları Tokmok'a taşıdı. Ayjan orada öldü, Kerimbek de hastalandı. Doktor tavsiyesiyle köyüne geri döndü. Kızı Aysuluu ise büyüüp çok güzel, saygılı bir genç kız oldu ve herkes tarafından sevildi.

Kurman ve Aysuluu'nun Aşkı Altynay ile Aysuluu'nun vefat eden annesi Ayjan yakın akrabaydı; neredeyse iki kız kardeş gibiydiler. Bir gün Altynay, Ayjan'ın ruhuna dua etmek için et götürerek Kurman'la birlikte ziyarete gitti. Aysuluu'yu kucaklayıp ağladı; kardeşi gibi sevdiği Ayjan'ı anımsadı. Kurman, Aysuluu'yu uzun yıllardır görmemişti. Aysuluu artık on altı yaşında genç bir kızdı; Kurman ise yirmi iki yaşlarındaydı. Çocukluk günlerini hatırlayarak birbirlerine utangaçça baktılar. Aysuluu, Kurman'ın atıyla ilgilendi, onu hayranlıkla sevdi ve binmek istedi. Kurman da nazıkçe yardım etti. Aralarında görünmez bir yakınlık filizlenmeye başladı; bunu Cumagul ancak sonradan fark etti. Daha sonra Aysuluu'nun Mirzabek'in eşi olacağına dair söylentiler yayıldı.

Mirzabek'in Aysuluu'ya Göz Dikmesi Mirzabek, sahip olduğu servete güvenerek üç eşle yetinmez ve bir tokol, yani bir eş daha almak ister. Aysuluu'nun güzelliği ve terbiyesi kısa sürede Mirzabek'in kulağına gider ve onu hemen kendisine almak ister. Yardımcısı Alangöz de bu düşünceyi destekler. Kerimbek'in hasta ve zor durumda olmasını fırsat bilen Mirzabek, önce onu yemek ve ilgiyle memnun ederek güvenini kazanmayı, ardından da kızını istemeyi planlar. Bu düşünce Mirzabek'in hoşuna gider ve Aysuluu'yu elde etmek için hazırlıklara başlar.

Aşk ve Direniş Kurman'ın at yarışındaki zaferi onu ünlü yapmış ve Aysuluu'nun sevgisini daha da güçlendirmişti. Aysuluu, Myrzabek'in *tokolu* (ikinci, üçüncü ya da dördüncü eşi) olmayı asla kabul etmezdi. Tokmok'ta eğitim görmüş, Tatar okulunda okumuş ve bir Rus öğretmenin yanında kalarak iki dili de öğrenmişti. Yanında getirdiği kitaplar Kurman'ın düşünce dünyasını genişletti; adalet ve eşitsizlik üzerine düşünmesini sağladı. Birlikte zenginlerin neden yoksullara hükmettiğini sorguladılar. Aysuluu, adaletsizliğe karşı savaşıyan devrimcilerden bahsetti. Bu sırada Myrzabek onu elde etmek için gizli planlar kurarken, Cumagul gençleri dikkatli olmaları ve geleceklerini korumaları konusunda uyardı.

Hileli Plan ve Aldatma Haziran sonuydu, halk yaylaya göç ediyordu. Mirzabek büyük bir ziyafet vererek herkesi çağırdı. Kerimbek gitmek istemese de ayıp olmasın diye Cumagul onu da götürdü. Herkes kımız içiyor, bay ise neşeli görünüyordu. Kurman'ı yanına oturtup geçmişteki tartışmayı unuttuğunu söyledi. Ardından sözü Kerimbek'e getirdiler. Alangöz, benzer bir hastanın yaylada iyileştiğini anlattı. Bay da bu fırsatı kullanarak Kerimbek'i yaylaya davet etti ve et ile kımızın ona iyi geleceğini söyledi. Herkes destek verince Kerimbek çaresiz kabul etti; oysa bu davetin arkasında gizli bir plan vardı.

Gerçeklerin Ortaya Çıkışı Birkaç gün sonra Kerimbek Mirzabek ile birlikte yaylaya göç etti. Gelenlerden alınan haberlere göre Kerimbek'in durumu fena değildi; et ve kımız sayesinde biraz toparlanmıştı. Ama Cumagul yine de huzursuzdu, çünkü Mirzabek'in açgözlü ve hilekâr biri olduğunu biliyordu. Onun Kurman'ın atına ve Aysuluu'ya göz diktiğini düşünüyordu. Kısa süre sonra Mirzabek'in Aysuluu ile evlenmek istediği haberi yayıldı. Bu durum büyük bir şüphe ve acı yarattı. Ardından Kerimbek'in yorgun ve üzgün hâlde Cumagula gelmesi, aslında her şeyin bir plan olduğunu ortaya çıkardı.

Zorla Evlilik Sabah Mirzabek'in evinde kalabalık vardı, herkes kımız içiyordu. Mirzabek, Kerimbek'i misafir gibi gösterip aslında kendi planını uyguluyordu. Mirzabek, Kerimbek'in kızı Aisuluu ile evlenmek istediğini açıkladı. Çevresindekiler bunu destekledi. Kerimbek ise sessiz kaldı ama içten içe karşıydı. Çünkü Mirzabek geçmişte onlara büyük zarar vermişti. O, bu evliliğin zorla yapılacağını biliyordu. Aisuluu'nun da kabul etmeyeceği açıktı. Tartışmalar büyüdü ve baskı arttı, fakat Kerimbek kızının kararını beklediğini söyledi.

Baba ve Kız Mirzabek planından vazgeçmiş gibi davranarak Kerimbek'i sakinleştirmeye çalıştı. Kerimbek ise derin bir acı içindeydi; kızını zorla vermek istemiyor, çaresizce düşünüyordu. Su kenarında yalnız otururken Aysuluu yanına geldi. Babasının üzüntüsünü anlayınca ona sarıldı ve gerçeği öğrendiğini söyledi. Babasına üzülmemesini, gerekirse kendisinin karşı çıkacağını belirtti. Kerimbek kızına gerçeği anlatamadı, çünkü onu üzme istemiyordu. Aysuluu'nun şefkati Kerimbek'i ağılattı. Baba-kız birbirine sarılarak bu ağır kader karşısında teselli bulmaya çalıştı.

Kerimbek'in Aşk Destekleme Kararı Kerimbek danışmak için Cumagul'a geldi. Cumagul ona Kurman'ın dürüst ve cesur bir genç olduğunu ve Aysuluu tarafından içtenlikle sevildiğini söyledi. Mirzabek'in Aysuluu'yu sevgi için değil, çıkar ve güç isteğiyle almak istediğini açıkladı. Aysuluu'nun kalbi Kurman'a aitti ve iki genç birlikte sevgiye ve saygıya dayalı bir hayat kurmak istiyordu. Bunu duyan Kerimbek rahatladı ve gerçeği kabul etti. Kızını zorlamanın ona acı vereceğini anladı. Sonunda Kerimbek ve Cumagul, genç çifti desteklemeye ve adaletsizliğe karşı birlikte durmaya karar verdiler.

Yaylada Düşün Gecesi Eğlenceleri Yaylada yapılan bir düğünde Cumagul, Kurman ve Koichuman törene katılmıştı. Kurman özellikle Aysuluu'nun akşam gençlik oyunlarına geleceği için kalmıştı. Gündüz eğlencelerinden sonra Cumagul ayrılmak istemişti, fakat Kurman'ı yalnız bırakmaktan endişe edip geri dönmüştü. Gece olunca gençler toplanıp türkü söyleme oyunu oynamışlardı. Şarkı bilemeyen bir genç alaya

alınmış, eğlenceli cezalar verilmiş ve herkes gülmüştü. Ortam neşeli, şakalaşmalı ve geleneksel bir yapıda geçmiş, köy hayatının sosyal kültürünü yansıtmıştı.

Kurman ve Aysuluu'nun Oyunu Düşün oyunlarında Cumagul, Aysuluu ile Kurman'ı dikkatle izliyordu. İkisi gülüşüyor, konuşuyor ve aralarında güçlü bir bağ kuruyordu; gelecekte birlikte bir hayatı konuşuyorlardı. Kurman'a sıra geldiğinde bir gelin ona *"tokmok"* oyun sopası verdi. Kurman cesurca ayağa kalkıp sevdiği kıza dair bir türkü söyledi. Herkes onu beğendi, Aysuluu ise hem mutlu hem utangaçtı. Kurman tokmoku Aysuluu'nun önüne bıraktı ve onu seçtiğini gösterdi. Ortam heyecanlandı. Ancak Cumagul, Mirzabek'in bunu öğrenmesi halinde sorun çıkmasından endişe etti.

Aysuluu'nun Götürülmesi Kurman evin içine sakin şekilde girdi, Cumagul ise dışarıda endişeyle bekliyordu. İçeride bir genç tokmok tutarak şarkı (Kırgız folklor türküleri) söylüyor, kızlar kime verileceğini merakla izliyordu. Kurman ile Aysuluu birbirlerine bakışarak sessizce anlaşıyordu. Bir anda Mirzabek'in adamları tepeden göründü. Aysuluu, "ayıp olur" bahanesiyle evinden alınıp götürüldü. Sonradan onun Mirzabek'le evlendirileceği söylendi. Bu haber herkesi şaşırttı ve Mirzabek'in onu zorla almak istediği ortaya çıktı.

Kurman'ın Aysuluu ile Evlenmesi Kurman ile Aysuluu evlendi ve yeni bir hayat kurmaya karar verdiler. Ancak Mirzabek'in gücü ve planları köyde endişe yaratıyordu. Aysuluu, hasta babasını geride bırakmak istemediği için içten içe zorlanıyordu. Cumagul, gençlerin Tokmok'a gidip özgür bir yaşam kurmalarını doğru bulduğunu söyledi. Aysuluu eğitimi ve okumaya devam etmek, Kurman'la birlikte çalışmak istiyordu. Fakat Kurman ailesini ve köyünü terk etmenin ağır bir sorumluluk olacağını düşündü. Böylece aşkları, gelenekler ve sorumluluklar arasında kaldı.

Köyün Birleşmesi ve Kerimbek'in Ölümü Cumagul köy halkını hemen harekete geçirdi ve Kurman ile Aysuluu'yu korumak için birkaç evi yanlarına getirdi. Köylüler Mirzabek'e karşı birleşti ve onun zulmüne artık izin vermeyeceklerini söylediler. Kurman, Aysuluu ve yaşlı Koychuman birlikte daha güvenli bir yere göç ettiler. Mirzabek bir süre sonra ortadan kayboldu ve köy halkı rahatladı. Bu sırada Kerimbek ağır hastaydı ve yalnızca kızının mutluluğunu düşünüyordu. Aysuluu ve Kurman'dan haber aldıktan sonra huzur buldu ve kısa süre sonra öldü. Aysuluu babasına veda ederek çok ağladı. Köy halkı onu saygıyla toprağa verdi ve hayat devam etti.

Kara-Cılga Vadisinde Yeni Hayat ve Artan Şüpheler Kurman ile Aysuluu evlenmiş ve birlikte huzurlu bir yaşam kurmuşlardı. Aysuluu, Altynay'a sevgiyle yardım etmiş ve ev işlerini onunla paylaşmıştı. Kış yaklaşınca aile Kara-Cılga'ya göç etti; burası otlak ve av için uygundu. Cumagul, onları korumak için köydeki eşyaları taşımıştı. Bir gün Alangöz beklenmedik şekilde ortaya çıkıp gizemli davranınca şüphe uyandı. Aysuluu artık Kurman'la birlikte avlanıyor, güçlü ve bağımsız bir hayat sürüyordu. Ancak Cumagul, Alangöz'ün niyetinden kuşkulı olmaya başlamıştı.

Kurman'ın Son Yolculuğu Cumagul, Kurman'ı uğurlarken ona dikkatli olmasını söyledi. Kurman ise korkuya gerek olmadığını, cesur yaşamak gerektiğini ifade etti. Gece ilerlerken Cumagul'a Otunçu koşarak geldi ve Kurman'ın tehlikede olduğunu bildirdi. Alangöz, Mirzabek'e haber vererek adamların pusu kurmasına neden olmuştu. Cumagul, Koychuman ve Otunçu ile birlikte hemen atlarına binip yola çıktı. Kara-Cılga'ya doğru hızla ilerlediler. Amaçları Kurman'ı kurtarmaktı. Ay ışığında uzak silüetler görüldüğünde tehlikenin yaklaştığını anladılar.

Kurman'ın Yaralanması Cumagul, dağ yolunda ilerlerken bilinmeyen bir tehlikeyi fark etti. Yolboyu Kurman'ın köpeği Colbors'u çağırdı ve izleri takip etti. Kayalık ve dik yamaçlarda zorlanarak aşağı indi. Kalbi korku ve endişeyle doluydu. Bir süre sonra Kurman'ı ağır yaralı halde, kanlar içinde buldu. Aysuluu onun başında ağlıyordu, yaşlı kadın ise feryat ediyordu. Cumagul büyük bir şok yaşadı ve diz çökerek Kurman'ın adını seslendi. O an köyün kaderi sanki sessizliğe bürünmüştü. Bu olay, sevgi, kayıp ve trajedinin en ağır anıydı.

Kurman'ın Ölümü Cumagul olay yerine vardığında Kurman çoktan ölmüştü. Hiç ses yoktu, yalnızca ağır bir sessizlik vardı. Kurman'ın bedeninde bıçak yaraları vardı ve kan akıyordu. Cumagul büyük bir üzüntüyle yaraları sardı ve yüzünü örttü. Aysuluu gözyaşları içinde Kurman'ın başına sarıldı, acı içinde feryat etti. Yaşlı kadın da “yavrum” diyerek ağlıyordu. Köpek bile sessizce yanında bekleyerek yas tutuyordu. Bu olay, köyde derin bir acı ve şok yarattı. Cumagul, Kurman'ın ölümünü kimlerin yaptığını anlamıştı ama konuşmaya gücü yoktu.

Kurman Toprağa Verildi Cumagul ve Koychuman, Kurman'ın ölüm haberini aldıktan sonra büyük bir üzüntüyle olay yerine geldiler. Köy halkı toplanmış, herkes yas içindeydi. Aysuluu ve Altynay, derin bir şok yaşamışlardı. Köpek Colbors bile onun başında sessizce beklemişti. Cumagul, Kurman'ın ölümünün ardından köyde büyük bir kargaşa ve acı yaşandığını gördü. Halk zalimlere lanet okuyor, gözyaşları dinmiyordu. Aysuluu, Kurman'ın ardından yıkılmış bir halde son sözlerini söyledi ve köy halkı onu büyük bir acıyla uğurladı.

Yalan Suçlama Cumagul, Kurman'ın ölümünden sonra köy geleneğine uygun şekilde yas tutulduğunu gördü. Aysuluu, acı içinde şiirler söyleyerek ağladı. Köy halkı zalimlere lanet okudu. Ancak kısa süre sonra Kurman'ın ölümünün Mirzabek'e bağlandığı söylentisi yayıldı. Cumagul, bu iddiayı dile getirince Mirzabek onu suçladı ve kanıt istedi. Tanık olarak Otunçu aranmıştı ama ortadan kaybolmuştu. Alangöz ise delil diye bir bıçak getirerek herkesi şoke etti. Cumagul, bunun kendi bıçağı olduğunu anladı. Böylece Mirzabek, onu Sibirya'ya sürgünle tehdit etti ve köyde gerilim büyüdü.

Cumagul'un Direnişi ve Aysuluu'nun Dayanışı Cumagul, Borbuk Molla ve Alangöz'ün baskısıyla dışarı çağrıldı ve Mirzabek'i suçlamaktan vazgeçmesi istendi. Ona göre suçlu aslında kendisiydi. Cumagul öfkelenmişti ama ailesi ve Aysuluu için sabretmeyi seçti. Gerçeği ortaya çıkarmak için Otunçu'yu bulmaya karar verdi. Kısa süre sonra Mirzabek, Aysuluu'yu tehdit ederek baskıyı artırdı. Cumagul, evine dönüp öfkeyle Alangöz'ü kovdu. Ardından içine kapanıp endişeyle düşündü. Aysuluu onun üzgün olduğunu fark etti ve yanına gelerek teselli etti. Ona sabırlı olmalarını, kötülüğe karşı birlikte duracaklarını söyledi. Cumagul, Aysuluu'nun desteğiyle biraz rahatladı ve mücadeleye devam etmeye karar verdi.

Kurman'ın atı Toru Kaşka Cumagul, gece yarısı Kurman'ın evine gelen atlıyı görünce dışarı çıktı. Gelen kişinin Aysuluu olduğunu fark etti. Aysuluu, Kurman'ın atı Toru Kaşka'yı görünce gözyaşlarını tutamadı. At da sahibini arar gibi huzursuzdu. Altynay ve diğerleri de dışarı çıkıp bu sahneye katıldı. Kurman'ın yokluğu herkesi derinden sarsmıştı. Aysuluu artık eski neşesini kaybetmiş, içine kapanmıştı. Geceleri atına binip uzaklara gidiyor, yalnızlığını doğa içinde yaşıyordu. Cumagul, Aysuluu'nun içinde büyüyen intikam duygusunu fark etti. Bir gün Aysuluu, köpeği Colbors'u eğiterek, dağda kurulan insan maketi üzerine saldırı yaptırır. Bu maket, Mirzabek'in adamlarını temsil etmektedir. Köyde huzur kalmamıştı.

Aysuluu'nun Planı Kurman'ın ölümünden sonra Aysuluu derin bir endişe içindedir. Bir gün Cumagul'a gelip Alangoz'un gelişini ve Mirzabek'in “bedel” isteğini sorar. Cumagul gerçeği saklamaya çalışsa da Aysuluu durumu anlar: Mirzabek onu zorla almak istemektedir. Aysuluu korkmaz; aksine sakin ve kararlı bir şekilde plan yapar. Alangöz geldiğinde Cumagul onu dostça karşılar, ancak bu sadece bir aldatmacadır. Alangöz, Aysuluu'yu ikna etmeye çalışır, fakat Aysuluu teslim olmaz ve “Eğer evliliğe zorlayacaksanız, benim başka çarem yok” der. Bunun üzerine Alangöz hızla ayrılır. Cumagul ise Aysuluu'ya gücendir; çünkü onun bir gün kendi isteğiyle Mirzabek'e “evet” diyeceğini düşünür.

Korku ve Endişe O gece Cumagul büyük bir korku ve endişe içindedir. Dışarıda Kurman'ın hayaleti sanılan bir görüntü görür, fakat bunun Aysuluu olduğu anlaşılır. Aysuluu, Kurman'ın kıyafetlerini giyerek kendini korumak ve gece gelebilecek tehlikeye karşı hazırlık yapmak için bir plan yapmıştır. Mirzabek ve Alangöz'un baskısından çekinmeden, direnmeyi seçmiştir. Cumagul ilk başta gördüğüne inanamaz, hayalet sandığı şeyin Aysuluu olduğunu fark edince şaşırır. O gece hem korku hem de büyük bir kararlılık içinde geçer; Aysuluu kendi kaderini korumaya çalışır.

Gece Baskını ve Aysuluu'nun Direnişi O gece Cumagul ve ailesi büyük bir korku ve endişe içindedir. Aysuluu'nun ortadan kaybolmasıyla herkes onu aramaya başlar. Birden Mirzabek'in adamları ortaya çıkar.

Tam o sırada Aysuluu, Kurman'ın "hayaleti" gibi giyinmiş şekilde ortaya çıkar ve planını uygular. Yanındaki köpek ve cesaretiyle saldırıya geçen Aysuluu, gelen grubu korkutarak dağıtır. Kargaşa ve çatışma içinde bazı kişiler yaralanır. Cumagul, olayların şokunu yaşarken yerde Borbuk Molla ve Alangöz'un yaralı halde olduğunu görür. O gece korku, intikam ve adalet duygusu bir arada yaşanır.

Aysuluu'nun İntikamı O gece büyük bir karmaşa yaşanır. Aysuluu, Kurman'ın "hayaleti" gibi ortaya çıkarak Mirzabek ve adamlarına karşı intikamını alır. Korku içinde kalan Alangoz ve Borbuk Moldo pişmanlıklarını dile getirir. Aysuluu ise kararlılıkla düşmanlarını dağıtır ve bazılarını cezalandırır. Savaş sonrası ortamda Cumagul, olup biteni şaşkınlıkla izler. Aysuluu, artık burada kalamayacağını söyleyerek vedaya hazırlanır. Kurman'ın atı, köpeği ve silahlarıyla birlikte yolculuğa çıkar. Annesi ve Cumagul ile vedalaşırken herkes derin bir hüzne kapılır. Gece, hem intikam hem de ayrılık duygusuyla sona erer.

Gerçeğin Ortaya Çıkışı ve İntikamın Sonu Ertesi gün Mirzabek'in adamları Aysuluu'yu aramaya başlar. Çatışmada Mirzabek ağır yaralanır; kurşun ve köpek saldırısıyla büyük zarar görür. Aysuluu kaçmayı başarır. Aysuluu'nun izini süren Mirzabek'in adamları her yere haber salar. Alangöz ise yaralarının enfeksiyon kapması sonucu büyük acılar içinde ölür. Ölmeden önce, Kurman'ın ölümündeki haksızlığı ve kendisinin aldatıldığını itiraf eder. "Bir cana kıyan cezasını bulur" diyerek pişmanlık duyar. Gerçekler ortaya çıkınca Cumagul da başkalarının şüphesinden kurtulur. Aksi halde suç ona da yüklenebilirdi. Böylece olaylar çözülür ve korku dolu dönem sona erer.

Kurman Vadisi ve Hikâyesinin Sonu Böylece Cumagul hikâyeyi anlatmayı bitirdi. Anlatıcı ve Cumagul Kurman Vadisi'ne vardılar. Anlatıcı, Kurman'ın öldürüldüğü yeri göstermesini istedi. Cumagul ile anlatıcı çobanlara gazete ve dergiler dağıttı. Ertesi gün köyün kültür merkezinde farklı etnik gruplardan çobanların katıldığı bir bayram düzenlendi. Salonda uluslararası ilişkiler ve barış üzerine bir konferans verildi. Konuşmacı Frunze'den gelmişti ve soyadı Kurmanov'du. Konferanstan sonra Cumagul ona Kurman'ın oğlu olup olmadığını sordu. O da hayır dedi, ancak Aysuluu ile Kurman'ın hikâyesini duyduğunu söyledi. Ayrıca Aysuluu adında bir kadının İkinci Dünya Savaşı'na gidip orada öldüğünü de duyduğunu belirtti.

KARAKTER ANALİZİ

Kurman

Kurman, *Kurman'ın Vadisinin* merkezî karakteridir ve feodal bir toplumda adalet ve direniş ruhunu temsil eder. Avcı Çortek'in oğlu olarak dağlarda büyür ve doğayla, geleneksel göçebe yaşamla iç içe yetişir. Yarış atı Toru Kaşka onun özgürlüğünü ve gururunu simgelerken, sadık av köpeği Colbors doğayla kurduğu derin bağı yansıtır. Bu hayvanlar yalnızca yol arkadaşı değildir; aynı zamanda onun kimliğinin bir uzantısıdır. Aysuluu'ya duyduğu sevgi ve Mirzabek'in otoritesine boyun eğmeyi reddetmesiyle Kurman, gençliğin cesaretini ve ahlaki gücünü temsil eder.

Cesur Kurman, köydeki güç ve nüfuzlarına rağmen Mirzabek ve destekçileriyle açıkça yüzleştğinde cesaretini gösterir. Atı konusunda çıkan çatışmada sessiz kalmaz ve boyun eğmez. Mirzabek onu aşağıladığında ve şiddetle tehdit ettiğinde bile Kurman sakin ve korkusuz kalır. At yarışında ve düğün ortamında da, güçlü bir toplumsal baskı olmasına rağmen cesaret sergiler. Onun cesareti düşüncesiz değildir; ahlaki bir cesarettir. Onurunu, sevgisini ve haklarını korumak için güvenliğini ve hayatını riske atmaya hazırdır.

Zeki Kurman'ın zekâsı, deprem tartışması sırasında ortaya çıkar. Molla dünyanın bir öküz ve başka yaratıklar üzerinde durduğunu söylediğinde, Kurman bu açıklamayı sorgular. Hurafeyi körü körüne kabul etmek yerine mantık yürütür ve akılcı sorular sorar. Yeni öğretmen Abdyrahman'dan öğrenmeye açık olması da onun zihinsel merakını gösterir. Kısa sürede okuma yazma öğrenir ve eşitsizlik ile adaletsizlik üzerine eleştirel düşünmeye başlar. Aysuluu'nun getirdiği kitaplar ve yeni fikirler de onun düşünce dünyasını geliştirir. Kurman, cehalet yerine bilgiyi ve akılcı tercih eden yeni bir nesli temsil eder.

Bağımsız Kurman'ın bağımsızlığı, Toru Kaşka'yı satmayı kesin bir şekilde reddetmesinde açıkça görülür. Atı onun mirasıdır ve özgürlüğünün simgesidir; ne para ne de korku karşısında ondan vazgeçmez. Feodal otoriteye boyun eğmez ve haksız talepleri kabul etmez. Özellikle Aysuluu ile ilgili konularda başkaları onun geleceğini belirlemeye çalıştığında kendi kararlarını verir. Bağımsız ruhu, dağlarda büyümesinden ve babasının örneğinden kaynaklanır. Direniş tehlike getirse bile özsaygısını teslimiyete tercih eder.

Sadık Sadakat, Kurman'ın ilişkilerini tanımlayan temel özelliktir. Aysuluu'ya bağlıdır ve tehditlere, toplumsal engellere rağmen ona sadık kalır. Ailesine saygı duyar; özellikle babasının son isteklerini yerine getirir ve ailesinin mirasını korur. Atı Toru Kaşka ve köpeği Colbors ile kurduğu bağ da onun duygusal derinliğini ve sorumluluk duygusunu gösterir. Onları sabırla eğitir ve karşılığında güven kazanır. Onun sadakati yalnızca kişisel değil, aynı zamanda ahlakidir; değerlerine ve adalet anlayışına bağlı kalır ve sevdiklerine asla ihanet etmez.

İlkeli Kurman, güçlü ahlaki ilkelere göre hareket eder. Adalet, onur ve doğruluğa inanır ve güçlü düşmanlarla karşı karşıya kaldığında bile bu değerlerden ödün vermez. Mollanın yanlış öğretilerine karşı çıkması dürüstlüğü olan inancından kaynaklanır. Mirzabek'in taleplerini reddetmesi yalnızca gururdan değil, adalet duygusundandır. Feodal otoriteye karşı çıkmanın risklerini bilir; yine de güvenlik yerine dürüstlüğü seçer. Onun ilkeli duruşu trajik sonuna yol açar, ancak aynı zamanda onu hikâye içinde ahlaki bir kahraman yapar.

Aysuluu

Aysuluu, *Kurman'ın Vadisi* novellasının merkezî figürlerinden biridir ve ataerkil, feodal bir toplumda onuru, eğitimi ve direnişi temsil eder. Köydeki pek çok kızdan farklı olarak Tokmok'ta eğitim alır ve okuma yazma öğrenir; bu da onun eleştirel düşünme yeteneğini geliştirir. Kurman'ı yalnızca duygusal olarak değil, düşünsel olarak da sever; adalet ve eşitsizlik üzerine fikirlerini onunla paylaşır. Mirzabek onu zorla evlendirmeye çalıştığında boyun eğmez. Kurman'ın ölümünden sonra yasını eyleme dönüştürür. Cesareti, bağımsızlığı ve ahlaki gücü onu yalnızca trajik bir kahraman değil, aynı zamanda kadın öznesinin ve toplumsal uyanışın simgesi yapar.

Cesur Aysuluu, Mirzabek'in ona dayattığı rolü kabul etmeyerek cesaretini gösterir. Güçlü bir adamın yoksul bir aileye baskı uygulayabildiği bir toplumda sessiz kalmaz. Önerilen evliliğin özgürlüğünü ve onurunu yok edeceğini bilir ve buna açıkça karşı çıkar. Kurman'ın ölümünden sonra cesareti daha da belirginleşir. Gece baskını sırasında Kurman'ın kıyafetlerini giyerek onun "ruhu" gibi görünür ve Mirzabek'in adamlarını korkutur. Şiddetten kaçmak yerine tehlikeyle yüzleşir ve korkuyu savunma ve adalet aracına dönüştürür.

Eğitilmiş Aysuluu'nun eğitilmiş oluşu onu çevresindeki birçok kadından farklı kılar. Tokmok'ta öğrenim görür, okuma yazma öğrenir ve kitaplar aracılığıyla yeni fikirlerle tanışır. Eğitimi sayesinde adaletsizliği, eşitsizliği ve zenginlerin yoksullar üzerindeki haksız gücünü kavrar. Bilgilerini Kurman'la paylaşarak onun da daha derin düşünmesini sağlar. Eğitimi sayesinde gelenekleri ve otoriteyi körü körüne kabul etmez; olayları kendi aklıyla değerlendirir ve hayatı hakkında bilinçli kararlar alır.

Kararlı Aysuluu, tehlikeli durumlarda bile vazgeçmediği için karardır. Mirzabek onu zorla evlendirmeye çalıştığında yenilgiyi kabul etmez. Dikkatle düşünür, düşmanlarının davranışlarını gözlemler ve plan yapar. Kurman öldürüldükten sonra yalnızca yas tutan bir kurban olarak kalmaz. Kılık değiştirerek Mirzabek'in adamlarıyla yüzleşmesi, harekete geçmeye hazır olduğunu gösterir. Kurman'ın atı, köpeği ve silahlarıyla köyden ayrılması da teslim olmayacağını kanıtlar.

Sadık Aysuluu, Kurman'a hem yaşarken hem öldükten sonra sadıktır. Onu yalnızca duygusal olarak değil, ortak değerler ve karşılıklı saygı temelinde sever. Tehlikeye rağmen Kurman'ı seçer. Kurman öldürüldükten sonra da onun anısına bağlı kalır ve yapılan haksızlığı kabul etmez. Acısı, onun onurunu savunma isteğine dönüşür. Kurman'ın atını, köpeğini ve silahlarını yanına alarak onun hatırasını yaşatır ve aralarındaki bağ sürdürür.

Mirzabek

Mirzabek, *Kurman'ın Vadisi* novellasının başlıca karşıt karakteridir ve feodal baskı ile açgözlülüğü temsil eder. Zengin bir toprak ve sürü sahibidir ve köy üzerinde önemli bir nüfuza sahiptir. Sahip olduğu bu gücü başkalarını kontrol etmek ve sömürmek amacıyla kullanır. Çok sayıda koyunu, atı ve hizmetkârı olmasına rağmen hiçbir zaman yetinmez ve sürekli daha fazlasını ister. Kurman'ın atı Toru Kaşka'ya duyduğu takıntı ve Aysuluu'yu eş olarak almak istemesi, servetin ona insanları ve mülkiyeti kontrol etme hakkı verdiğine inandığını gösterir. Mirzabek, manipülasyon ve şiddet yoluyla iktidarını sürdüren yozlaşmış feodal elitin bir temsilidir. Onun karakteri, eski toplumsal düzenin adaletsizliğini ve ahlaki çöküşünü açık biçimde yansıtır.

Açgözlü Mirzabek açıkça açgözlü bir kişiliğe sahiptir. Zenginlik ve güce sahip olmasına rağmen hiçbir zaman tatmin olmaz. Kurman'ın atını istemesi ve Aysuluu'yu arzulaması, onun ihtiyaçtan değil, başkalarının sahip olduklarını kabullenememekten hareket ettiğini gösterir. Onun açgözlülüğü yalnızca maddi varlıklara yönelik değildir; aynı zamanda kontrol ve üstünlük arzusuyla ilgilidir. Sürekli başkalarına ait olanı ele geçirmeye çalışması, hikâyedeki temel çatışmanın büyümesine neden olur. Bu davranışları, feodal düzende güçlü kişilerin zayıfları nasıl sömürdüğünü ortaya koyar. Sonuç olarak, trajedinin başlıca nedenlerinden biri onun doyumsuzluğudur.

Manipülatif Mirzabek insanları yönlendirme konusunda oldukça kurnazdır. Güven kazanmak amacıyla misafirperverlik ve yumuşak sözler kullanır; ancak bu davranışlar samimi değildir ve belirli bir amaca hizmet eder. Kerimbek'i ve daha sonra Aysuluu'yu etkilemek için dikkatli konuşur ve kendi çıkarına uygun ortamlar yaratır. Her zaman doğrudan güç kullanmak yerine, çoğu zaman söz ve aldatma yoluyla amacına ulaşmayı tercih eder. Bu durum onu daha tehlikeli hâle getirir, çünkü gerçek niyeti ilk bakışta anlaşılmaz. Onun manipülatif tavrı, gücün yalnızca açık şiddetle değil, gizli yönlendirme ve psikolojik baskı yoluyla da kullanılabileceğini gösterir.

Baskıcı Mirzabek, kendisinden daha zayıf konumda olan insanlara karşı sert ve adaletsiz bir tutum sergiler. Gücünü özellikle yoksullar ve hizmetkârlar üzerinde baskı kurmak için kullanır. İnsanlardan koşulsuz itaat bekler ve onların haklarını ya da duygularını önemsemez. Otoritesi saygıya değil, korkuya dayanır. Bu durum, zengin ve güçlü kişilerin zayıfları kontrol ettiği eşitsiz bir toplumsal düzeni yansıtır. Çevresindeki insanların çoğu ona karşı çıkma cesareti gösteremez. Onun baskıcı tutumu, böylesi sistemlerin bireyler üzerinde nasıl yıkıcı etkiler yarattığını açıkça ortaya koyar.

Acımasız Mirzabek acımasız bir karakterdir ve şiddet kullanmaktan çekinmez. Karşısına çıkan engelleri barışçıl yollarla çözmek yerine ortadan kaldırmayı tercih eder. Kurman'ın öldürülmesi, onun insan hayatına değer vermediğini ve amacına ulaşmak için her yolu meşru gördüğünü gösterir. Onun için güç ve kontrol, ahlaki değerlerden daha önemlidir. Korku ve sindirme yoluyla hükmeder ve böylece otoritesini sürdürür. Ancak bu acımasızlık uzun vadede yıkıcı sonuçlar doğurur. Onun sınır tanımayan gücü, merhametten yoksun bir iktidarın ne kadar tehlikeli olabileceğini gözler önüne serer.

Cumagul

Cumagul, *Kurman'ın Vadisi* novellasının anlatıcısıdır; geçmiş ile bugün arasında bir köprü görevi görür. Kurman ve Aysuluu'nun trajik hikâyesi onun anıları aracılığıyla aktarılır. 1916 ayaklanması sırasında zorluklar yaşamış ve kişisel kayıplar vermiş biri olarak dayanıklılığı ve tarihsel hafızayı temsil eder. Kurman'ın ailesiyle yakın bir bağ kurar ve hem koruyucu hem de rehber rolünü üstlenir. Postacı kimliğiyle gazeteleri ve yeni fikirleri uzak köylere ulaştırarak iletişimi ve toplumsal değişimi simgeler. Onun bakış açısı hikâyeye duygusal bir derinlik kazandırır; değerlendirmeleri ise toplumun zaman içindeki dönüşümünü gözler önüne serer.

Sadık Cumagul, hikâye boyunca Kurman ve Aysuluu'nun yanında durarak sadakatini gösterir. Karşı karşıya oldukları tehlikelere rağmen onları destekler. Mirzabek, Aysuluu'yu zorla almak istediğinde bile onların ilişkisini savunur. Kurman'ın babası Çortek ölmek üzereyken ailesini Cumagul'a emanet eder ve Cumagul bu sözü eksiksiz yerine getirir. Kurman'a kendi oğlu gibi davranır, ona rehberlik eder ve onu korur. Ayrıca

köylüleri Mirzabek'in baskısına karşı birleştirmeye yardımcı olur. Onun sadakati yalnızca kişisel değil, aynı zamanda ahlakidir; sonuçları ya da toplumsal baskı ne olursa olsun adalet ve sevdiklerine bağlı kalır.

Bilge Cumagul'un bilgeliği yaşından, deneyimlerinden ve çektiği acılardan kaynaklanır. 1916 ayaklanmasını ve kişisel trajedileri yaşamış biri olarak toplumların nasıl değiştiğini ve gücün nasıl işlediğini anlar. Anlatıcı olarak olaylar üzerine düşünür ve bireysel acılar ile daha geniş toplumsal güçler arasındaki bağlantıları görür. Mirzabek'in açgözlülüğünü ve Alangöz'ün hilesini erken fark eder. Kurman ve Aysuluu'ya hem karşılaştıkları tehlikeleri hem de direnişin sınırlarını dikkate alarak öğüt verir. Postacı rolü, onun ilerlemenin farkında olduğunu da gösterir; eğitim ve iletişimin toplulukları dönüştürebileceğini görür. Onun bilgeliği hikâyeye tarihsel bir derinlik ve perspektif kazandırır.

Koruyucu Cumagul, özellikle Kurman ve Aysuluu söz konusu olduğunda güçlü bir koruyuculuk gösterir. Çortek'in ölümünden sonra Kurman'ın yetişmesi ve eğitim alması için sorumluluk üstlenir. Genç çifti Mirzabek'in planları konusunda uyarır ve onları savunmak için köy desteğini örgütlemeye çalışır. Tehlike yaklaştığında Kurman'ı kurtarmak için hızla yola çıkar; ancak ne yazık ki geç kalır. Kurman'ın ölümünden sonra da Aysuluu'yu korumaya ve Altynay'ı teselli etmeye devam eder. Onun koruyucu yönü baskıcı değil, şefkatlidir; onların kararlarına saygı gösterirken zarar görmemeleri için çaba gösterir. Bu özellik hem kişisel sevgiyi hem de ahlaki sorumluluğu yansıtır.

Sabırlı Cumagul, özellikle Kurman'ın öldürülmesiyle ilgili olarak haksız yere suçlandığında dikkat çekici bir sabır gösterir. Şiddetli ya da duygusal bir tepki vermek yerine kendini kontrol eder ve gerçeğin ortaya çıkmasını bekler. Mirzabek ve Borbuk Molla ona baskı yaptığında çatışma yerine temkinli sözleri tercih eder. Aceleci davranmanın Aysuluu'yu ve başkalarını tehlikeye atabileceğini bilir. Onun sabrı zayıflık değil, stratejik bir bilgeliktir; ne zaman karşı koyacağını ve ne zaman dayanacağını bilir. Bu sabır, hikâyeyi anlatış biçiminde de görülür; acı dolu anıları taşır ve gerçeği gelecek kuşaklar için korumak amacıyla onları dikkatle paylaşır.

TEMALAR

Evlilik: Çok Eşlilik *Kurman'ın Vadisi* novellasında çok eşlilik, sıradan Kırgız halk arasında yaygın bir uygulama olarak değil, zengin ve güçlü erkeklerle özgü bir ayrıcalık olarak karşımıza çıkar. Geleneksel Kırgız toplumunda çoğu aile mütevazı bir yaşam sürer ve tek eşlilik yaygındır. Ancak Mirzabek gibi varlıklı beyler birden fazla eş alabilecek maddi güce sahiptir. Novellada Mirzabek'in hâlihazırda birkaç eşi olmasına rağmen Aysuluu'yu da almak istemesi, kararının sevgiye ya da aile ihtiyacına değil, zengin ve nüfuzlu bir adam olarak kendini hak sahibi görmesine dayandığını açıkça ortaya koyar. Mirzabek bu evliliği gerçekleştirmek için servetini, itibarını ve toplumsal baskıyı araç olarak kullanır. Kerimbek'in yoksulluk ve hastalık içinde olduğunu bilerek onu etkilemeye çalışır. Bu evlilik teklifi, kişisel bir ilişkiden çok ekonomik güç tarafından yönlendirilen bir düzenleme niteliği taşır. Mirzabek ve destekçilerinin gözünde Aysuluu'nun isteği başlangıçta ikinci plandadır. Bu durum, çok eşliliğin burada karşılıklı rızadan ziyade hiyerarşi ve güç ilişkilerine dayandığını açıkça göstermektedir. Novella, çok eşliliği zengin bir toprak sahibinin eylemleri üzerinden sunarak bu uygulamanın toplumsal eşitsizlikle olan bağlantısını gözler önüne serer. Bu gelenek sıradan halk arasında saygın ve yaygın bir uygulama olarak yansıtılmaz; aksine feodal ayrıcalığın bir göstergesi olarak ele alınır. Buna karşılık Kurman ile Aysuluu'nun ilişkisi kişisel seçim ve duygusal bağlılık üzerine kuruludur. Anlatı, bu karşıtlık aracılığıyla çok eşliliğin güç ve tahakküme dayandığı durumlarda meşruiyetini sorgular ve rıza ile eşitliğe dayalı bir birlikteliği öne çıkarır.

Örnek Sahne: Mirzabek, zenginliğinin verdiği güvenle mevcut eşleriyle yetinmez ve bir tokol, yani bir eş daha almak ister. Aysuluu'nun güzelliği ve zarif tavırları kısa sürede onun kulağına ulaşır ve onu eş olarak almaya karar verir. Yardımcısı Alangöz de bu düşüncüyü hararetle destekler. Kerimbek'in hastalığını ve içinde bulunduğu zor durumu fırsat bilen ikili, önce yemek ve ilgi göstererek onun güvenini kazanmayı planlar. Ayrıca verem hastalığının iyileşmesi için Kerimbek'i yaylaya göndererek süt içip iyi et yemesini sağlamayı da düşünürler. Tüm bunların ardından Aysuluu'yu istemeyi tasarlarlar. Mirzabek bu planı onaylar ve Aysuluu'yu elde etmek için hazırlıklara başlar.

Kırgız Kültüründe Güzellik ve Güç: Kırgız kültürel hafızasında ve sözlü gelenekte yer alan “Suluu kyz, kuluk at jana algyr kush eldin bailygy” atasözü büyük bir saygı ve sembolik değer taşır. “Güzel bir kız, hızlı bir yarış atı ve keskin bir avcı kuşu halkın zenginliğidir” anlamına gelen bu söz, onuru ve toplumsal gururu temsil eder. Ancak tarihsel gerçeklik, özellikle feodal dönemde, her zaman bu ideal ile örtüşmemiştir. Uygulamada, güçlü ve zengin erkekler bazen bu kültürel değerleri kişisel sahiplenme nesnesine dönüştürmüştür.

Tarihsel Bir Paralel: Cantay Han ve Ak-Moor

19. yüzyılda güçlü bir Kırgız lideri olan Cantay Han, Ak-Moor (Akmoor) hikâyesiyle birlikte anılır. Sözlü anlatılara ve tarihsel aktarımlara göre Ak-Moor olağanüstü güzelliğiyle tanınan bir kadındı. Cantay Han’ın, büyük yaş farkına ve aralarındaki güç eşitsizliğine rağmen onunla evlendiği anlatılır.

Kaynaklar ayrıntılar konusunda farklılık gösterse de (çünkü hikâye büyük ölçüde sözlü gelenekte yaşamaktadır), bu anlatı dönemin genel toplumsal gerçekliğini yansıtır. Güçlü yöneticiler birden fazla eşe sahip olabiliyordu, güzel genç kadınlar çoğu zaman statü ve güç nedeniyle seçiliyor ya da alınabiliyordu ve evlilik, prestij ile otorite göstergesi olarak işlev görebiliyordu.

Bu tür uygulamalar sıradan Kırgız ailelerinde yaygın değildi. Genellikle mütevazı yaşayan halk arasında tek eşlilik görülürken, çok eşlilik daha çok ekonomik ve toplumsal güce sahip manaplar, baylar ve hanlarla sınırlıydı. Bu açıdan bakıldığında, kültürel bir değer olarak övülen güzellik, pratikte erkek gücünün bir göstergesine dönüşebiliyordu.

Benzer bir durum *Kurman’ın Vadisi* eserinde de görülür. Mirzabek, serveti bir sahip olma ve kontrol etme hakkı olarak gören tarihsel feodal figürlere benzer. Onun için Aysuluu’nun güzelliği toplumsal bir değer değil, ele geçirilmesi gereken bir şeydir. Geleneklerin halkın ortak zenginliği olarak yücelttiği bir değer, onun elinde kişisel prestij aracına dönüşür. Bu karşıtlık, anlatıda kültürel idealler ile feodal pratik arasındaki farkı ortaya koyar ve onur ile saygı temelli değerlerin güç tarafından nasıl çarpıtılabildiğini gösterir.

Örnek Sahne: Kurman’ın at yarışını kazanması onu ünlü yapar ve Aysuluu’nun ona olan sevgisini derinleştirir. Aysuluu, Mirzabek’in tokolü (ikinci, üçüncü veya dördüncü eşi) olmayı asla kabul etmez. Tokmok’ta eğitim görmüş, Tatar okulunda okumuş ve bir Rus öğretmenle yaşamış, hem Kiril hem de Latin temelli okuryazarlık kazanmıştır. Getirdiği kitaplarla Kurman’ın dünyasını genişletir ve ona adalet ile eşitsizlik üzerine yeni düşünceler kazandırır. Birlikte, zenginlerin neden yoksullar üzerinde hüküm sürdüğünü sorgularlar. Aysuluu, adaletsizlikle mücadele eden devrimcilerden söz eder. Bu sırada Mirzabek onu gizlice almak için plan yapar, ancak Cumagul genç âşıkları dikkatli olmaları ve geleceklerini korumaları konusunda uyarır.

Feodal Güç ve Direniş: Direniş, *Kurman’ın Vadisi* eserinin en önemli temalarından biridir ve en güçlü şekilde Kurman karakteri üzerinden ortaya çıkar. Kurman, küçük yaşlardan itibaren adaletsizliği sessizce kabul etmeyi reddeder. Borbuk Molla’nın medresesinde eğitim gördüğünde, ders almak yerine çalıştırılır; babası Çortek ise oğlunun düzgün bir eğitim aldığını düşünerek hocaya av eti getirir. Kurman bir süre bunu sessizce kabul etse de, babası gerçeği öğrenip onu medreseden aldığı anda bu durum onun bilinçlenmesinde önemli bir dönüm noktası olur. Bu erken deneyim, onun otorite ve aldatma konusundaki bakışını şekillendirir.

Kurman’ın direnişi, deprem tartışması sahnesinde daha açık ve görünür hale gelir. Borbuk Molla, halka dünyanın büyük bir öküzün ve bazı mitolojik varlıkların üzerinde durduğunu anlattığında, Kurman bu açıklamayı herkesin önünde sorgular. Mantıklı ve rahatsız edici sorular sorarak molla’nın öğretilerindeki zayıflığı ortaya çıkarır. Bu an önemlidir, çünkü Kurman korkudan ya da toplumsal baskıdan dolayı sessiz kalmaz; bunun yerine gerçeği savunur ve otoriteyi sorgular.

Bir diğer önemli direniş anı, Mirzabek’in Kurman’ın atı Toru Kaşka’yı istemesiyle ortaya çıkar. At sadece bir hayvan değildir; Kurman’ın babasından kalan mirası, kimliği, özgürlüğü ve gururunun simgesidir. Zenginliği ve gücü sayesinde istediğini almaya alışkın olan Mirzabek, Kurman’ın boyun eğmesini bekler. Ancak Kurman kesin bir şekilde reddeder. Mirzabek onu tehdit edip şiddet kullanmaya kalksa bile Kurman geri adım atmaz. Bu reddediş sadece atla ilgili değildir; aynı zamanda feodal gücün onu kontrol edemeyeceğinin bir ifadesidir.

Kurman’ın Aysuluu ile Mirzabek’in planlarına rağmen evlenme kararı, onun en cesur direnişlerinden biridir. Mirzabek’in gücünü ve acımasızlığını bildiği halde Kurman, güvenlikten çok sevgi ve

özgürlüğü seçer. Aysuluu ile evlenerek Mirzabek'in otoritesine doğrudan meydan okur ve zenginliğin insanların hayatını belirlemesine izin vermez.

Sonuçta Kurman'ın direnişi onun hayatına mal olur. Mirzabek'in adamları tarafından pusuya düşürülüp öldürülür; bu da feodal otoriteye karşı çıkmanın ne kadar tehlikeli olduğunu gösterir. Ancak direnişi ölümüyle sona ermez. Aysuluu, Mirzabek'in adamlarına karşı çıkarak onun mücadelesini sürdürür ve teslim olmayı reddeder. Köy halkı da Kurman'ın örneğinden etkilenecek Mirzabek'e karşı birleşir. Böylece Kurman'ın direnişi, ölümünden sonra da yaşayan ve sonunda, trajik bir şekilde geç de olsa, adaleti getiren kolektif bir güce dönüşür.

Örnek Sahne: Kurman, çocuklarla birlikte önden giderken Alangöz ona Mirzabek'in atını istediğini söyler. Atı satması için onu ikna etmeye çalışırlar, ancak Kurman bunu kesin bir şekilde reddeder. Atın onun tek dostu olduğunu ve asla satılamayacağını ifade eder. Borbuk Molla da ona baskı yapar, fakat Kurman cesurca karşılık verir ve babasının hatırasını savunur. Mirzabek öfkelenir, Kurman'a hakaret eder ve onu bıçakla tehdit eder. Durum giderek tehlikeli bir hâl alır, ancak Kurman atının üzerinde sakinliğini ve gücünü korur. Cumagul ise hızlıca araya girerek büyük bir kavganın çıkmasını engeller ve Kurman'ı oradan uzaklaştırır.

Gençlik ve Trajedi: Hikâyenin en başından itibaren Kurman, olağanüstü bir potansiyele sahip genç bir insan olarak sunulur. Zeki, fiziksel olarak güçlü, iyi bir binici ve avcıdır; aynı zamanda ahlaki olarak da dürüsttür. Cumagul ve köylüler de dahil olmak üzere çevresindeki insanlar onun bu potansiyelini fark eder ve onun gelecekte saygın, güçlü bir insan olacağına inanırlar. Onun gençliği yalnızca biyografik bir ayrıntı değil, aynı zamanda umut, gelecek ve halkının potansiyelini temsil eden bir semboldür.

Kurman'ın çocukluğu, potansiyel ile koşullar arasındaki gerilimi daha baştan gösterir. Zekâsına ve öğrenme isteğine rağmen, Borbuk Molla'nın medresesindeki ilk eğitim deneyimi onun için yıkıcıdır. Ders görmek yerine çalıştırılır ve her gün evine daha zayıf, daha sessiz ve içine kapanık döner. Bu fiziksel ve ruhsal zayıflama, adaletsiz bir sistemin genç yetenekleri daha gelişmeden bastırabileceğini gösterir. Daha en başından itibaren cehalet ve güç ilişkileri onun kaderini şekillendirmeye başlar.

Abdurrahman adlı ilerici genç öğretmenin köye gelmesiyle birlikte Kurman'ın potansiyeli yeniden canlanır. Hızla öğrenir, okuma yazma becerisi kazanır ve çevresindeki dünyayı eleştirel bir gözle düşünmeye başlar. Aysuluu ile olan ilişkisi de onun zihinsel ve duygusal gelişimini derinleştirir. Birlikte kitap okur, adalet ve eşitsizlik üzerine tartışır ve özgürlük ile karşılıklı saygıya dayalı bir gelecek hayal ederler. Bu dönem, Kurman'ın umut, sevgi ve ideallerle dolu gençliğinin en parlak zamanıdır.

Ancak bu gelişim feodal güç tarafından yarıda kesilir. Mirzabek, Kurman'ın bağımsızlığını kendi otoritesine tehdit olarak görür ve onun direnişine tahammül edemez. Atını vermeyi reddetmesi, Borbuk Molla'ya karşı çıkması ya da Aysuluu ile evlenmesi gibi her karşı duruşu, onu daha büyük bir tehlikeye yaklaştırır. Böylece gençliği korunmak yerine, yıkımının nedeni haline gelir.

Cumagul'un yıllar sonra Kurman'ın hikâyesini koruyup anlatmaya devam etmesi de bu trajediyi derinleştirir. Cumagul, bu kaybı ağır bir yük gibi taşır ve Kurman'ın hatırasını hayatının üzerinde karanlık bir bulut olarak tarif eder. Anlatı yoluyla onun kısa yaşamına kalıcı bir anlam kazandırmaya çalışır ve cesaretinin, direnişinin unutulmamasını sağlar. Bu şekilde gençliğin trajedisi, aynı zamanda bir hafıza ve adalet çağrısına dönüşür.

Örnek Sahne: Cumagul dağ yolunda ilerlerken ileride bir tehlike olduğunu hisseder. Kurman'ın köpeği Colbors'u çağırır ve onun izini takip eder. Dik kayalıkları zorlanarak aşar, korkusu giderek artar. Vardığında Kurman çoktan ölmüştür. Aysuluu onun yanında ağlamakta, yaşlı bir kadın ise feryat etmektedir. Cumagul şok içinde dizlerinin üzerine çöker ve Kurman'ın adını haykırır. Ortalık tamamen sessizdir, havada sadece ağır bir hüznün vardır. Kurman bıçak darbeleri almış, kan hâlâ akmaktadır. Cumagul büyük bir acıyla yaraları kapatır ve yüzünü örter. Aysuluu, Kurman'ın başını tutarak acı içinde feryat eder.

İntikam: Aysuluu'nun intikamı birdenbire ortaya çıkmaz. Acının, aşağılanmanın ve adaletsizliğin içinden yavaş yavaş büyür. Kurman öldürüldükten sonra, kendisini Mirzabek ve Alangöz gibi, istediklerini elde etmek için zenginliği, korkuyu ve şiddeti kullanan erkeklerin yönettiği bir dünyada yapayalnız bulur. Kurman'ın ölümü onun için her şeyi değiştirir. Artık o yalnızca âşık bir genç kadın değildir; karşı koymak zorunda olan birine dönüşür.

Başlangıçta Aysuluu'nun tepkisi bütünüyle kederdir. Kurman'ın yasını derinden tutar; bu acı onu sessiz, yıkılmış ve içine kapanmış biri hâline getirir. Fakat bu keder sonsuza kadar sessiz kalmaz. Zamanla bir farkındalığa dönüşür. Kurman'ın başına gelenin yalnızca tek bir zalim olay olmadığını anlamaya başlar.

Bu, güçlülerin zayıfları ezdiği ve çoğu zaman cezasız kaldığı daha geniş bir adaletsizlik düzeninin sonucudur.

Aysuluu'nun intikamı adım adım şekillenir. Öfkeyle hemen harekete atılmaz. Bunun yerine zekâ ve cesaretle, dikkatli davranır. İntikamının en güçlü yönlerinden biri, Kurman'ın hatırasını kullanış biçimidir. Onun kıyafetlerini giyip geri dönmüş gibi görünerek, bir zamanlar korkuyla hükmedenlere korkuyu geri çevirir. Böylece intikamı yalnızca şiddet olmaktan çıkar; düşmanlarının gücüne yöneltilmiş bir meydan okumaya dönüşür.

Yine de hikâye intikamı mutlu bir zafer gibi sunmaz. Bu, acı verici ve ağır bir deneyimdir. Aysuluu artık eski hayatına basitçe geri dönemez. İntikamını aldıktan sonra oradan ayrılır. Bu önemlidir; çünkü onun yaptığı şey eski dünyasını yeniden kurmak değil, ondan tamamen kaçmaktır.

Örnek Sahne: O gece Aysuluu ortadan kaybolunca Jumagul ve ailesi korkuya kapılır. Karanlıkta görülen bir figür önce Kurman'ın ruhu sanılır, fakat bunun cesur planının bir parçası olarak onun kıyafetlerini giymiş Aysuluu olduğu anlaşılır. Mirzabek ve Alangöz'e boyun eğmeyi reddeden Aysuluu kendini savunmaya hazırlanır. Mirzabek'in adamları geldiğinde, yanında Kurman'ın köpeğiyle ortaya çıkar ve bir zamanlar korkuyla hükmedenlere korkuyu geri çevirerek cesurca saldırır. Adamlar panik içinde dağılır. Çatışma sırasında birkaç kişi yaralanır ve Jumagul, Borbuk Molla ile Alangöz'ü yerde yaralı görünce büyük bir şaşkınlık yaşar.

Açgözlülük: Açgözlülük, novellanın temel temalarından biridir ve en çok Mirzabek ile onun çevresindeki toplumsal düzen üzerinden gösterilir.

Mirzabek zaten zengin, çok sayıda hayvana sahip ve köyde söz sahibi bir adamdır; fakat sahip oldukları ona yetmez. Sürekli daha fazlasını ister: daha çok mal, daha çok güç, daha çok itibar. Onun açgözlülüğü yalnızca maddi şeylerle sınırlı değildir. Kendisine ait olmayan şeylere de sahip olmak ister; özellikle Kurman'ın atına ve Aysuluu'ya. Bu da novellada açgözlülüğün sadece para meselesi olmadığını, insanların hayatları üzerinde hakimiyet kurma isteğiyle de ilgili olduğunu gösterir.

Aysuluu'yu zorla almak istemesi, bu temanın en açık örneklerinden biridir. Mirzabek, onun duygularını, Kurman'a olan sevgisini ya da kendi seçme hakkını hiç önemsemez. Evliliği, parayla satın alınabilecek ya da güç kullanılarak düzenlenebilecek bir şey gibi görür. Aynı şekilde, Kurman'ın atını da almak ister; çünkü yoksul bir gencin değerli ve hayranlık uyandıran bir şeye sahip olmasını kabullenemez. Burada açgözlülük, kıskançlık ve gururla iç içedir.

Novella aynı zamanda açgözlülüğün ahlakı nasıl bozduğunu da gösterir. Mirzabek, kendi çıkarlarını korumak için Alangöz ve hatta mollayı bile kullanır. Yalanlar, baskı ve şiddet onun bencil arzularından doğar. Açgözlülük yüzünden masum insanlar acı çeker, Kurman öldürülür ve Aysuluu'nun hayatı altüst olur.

Bu anlamda açgözlülük sadece kişisel bir kusur olarak sunulmaz. Zengin ve güçlü kişilerin zayıfları sömürmesine imkân veren toplumsal bir kötülüğe dönüşür. Mirzabek üzerinden novella, servet ve otoritenin adalet ve insanlık olmadan kullanıldığı bir dünyayı eleştirir.

Örnek Sahne: Kurman çocuklarla birlikte önden giderken Alangöz ona Mirzabek'in atını istediğini söyledi. Onu atını satmaya ikna etmeye çalıştılar, ancak Kurman kesin bir şekilde reddetti. Atın tek yoldaşı olduğunu ve satılamayacağını söyledi. Borbuk Molla da ona baskı yaptı, fakat Kurman cesurca karşılık vererek babasının hatırasını savundu. Mirzabek öfkeleni, Kurman'a hakaret etti ve hatta onu bıçakla tehdit etti. Ortam bir anda gerginleşti, fakat Kurman atının üstünde sakin ve güçlü durdu. Sonunda Cumagul araya girerek Kurman'ı uzaklaştırdı ve ciddi bir kavganın çıkmasını engelledi.